

Nr. 2002

VAN ZOYS TOT SOEST

TIJDSCHRIFT VAN DE
"HISTORISCHE VERENIGING SOEST"

VAN ZOYS TOT SOEST / 23e jaargang nummer 3

Foto omslag: De Witte Boerderij, Soesterengweg, Soest.

Historische Vereniging Soest

Opgericht 8 mei 1980.

Bestuur:

Voorzitter : W.P. de Kam, Emmalaan 3 (035-5880048)
wim.de.kam@wolmail.nl
Secretaris : Mevr. W.J.M. Schalkx-Jongeling, Korte Melmweg 21
l.schalkx@inter.nl.net (035-6012769)
Penningmeester : vacature
Overige leden : R.P. van Dorresteijn, Kolonieweg 6a (035-6030234)
r.v.dorresteijn@planet.nl
A.J. van den Dijssel, Irenelaan 7 (035-6017238)
R.H.M. van Hal, Spinet 47 (035-6020573)
rvanhal@wanadoo.nl
J.E.J. Hilhorst, Plasweg 57a (035-6018639)
johhilh@wanadoo.nl
Mevr. J.M. van de Poll, Reigerpad 54 (035-6017065)
W. Routers, Cimbaal 19 (035-6010169)
routers@wanadoo.nl
P. v.d. Weij, P.C. Hooftlaan 34 (035-6015779)
weijp@soest.nl

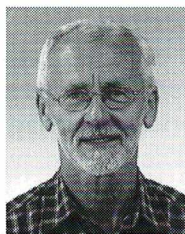
Redactiecommissie : J.E.J. Hilhorst
W.P. de Kam
W.C.J.M. Peters
Redactie-adres : Plasweg 57a, telefoon: 035 - 6018639
E-Mail: johhilh@wanadoo.nl
Homepage : www.soest.nl/hvs

Omslag : W. Routers
Grafische verzorging : Drukkerij Practicum BV, Torenstraat 22a, Soest
Alle rechten voorbehouden.

Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest.

VAN DE VOORZITTER

**'GEBOEID' DOOR HET VERLEDEN,
'ONTSLOTEN' VOOR DE TOEKOMST!**

De voorzitter, Wim de Kam

Als kersverse vutter heb ik de gelegenheid enkele uren per week voorwerpen te registreren en te beschrijven die zich bevinden in het museum Oud Soest. Ik doe dat samen met Gijs van Brummelen. Zelf ben ik gestart op zolder bij de afdeling religie.

Op momenten dat je daarmee bezig bent realiseer je je dat veel van die voorwerpen een eigen geschiedenis, een eigen verhaal hebben. Door de registratie en beschrijving probeer je de basis voor die verhalen voor een deel vast te houden en toegankelijk te maken zodat ze in de toekomst verteld, en wat nog belangrijker is, opnieuw uitgelegd kunnen worden.

Door de gegevens over die voorwerpen samen met een foto in te brengen in de computer wordt met behulp van een modern communicatie-instrument feitelijk een verbinding aangelegd tussen verleden en toekomst.

De jaarwisseling is ook een moment waarop verleden, heden en toekomst elkaar raken. Er zijn nogal wat mensen die zo tegen de tijd van de jaarwisseling zich voornemen om na 1 januari een nieuw begin te maken. Meestal komt er niet zoveel terecht van die voornemens en lijkt het er op dat die voornemens opgaan in de rook van het knal- en vuurwerk waarmee we telkens opnieuw de geesten van het oude jaar proberen te verjagen.

Ook andere momenten (b.v. nieuwe verkiezingen) worden wel benut om een nieuw begin aan te kondigen. In ieder geval wordt de boodschap vaak zodanig gepresenteerd dat het lijkt alsof het om een heel nieuw begin gaat. Ook van al die nieuwe beleidsvoornemens komt meestal veel minder terecht dan vooraf wordt gesuggereerd..

Waar komt die drang om voortdurend nieuwe plannen te maken en aan te kondigen vandaan? Aannemelijk is dat die vernieuwingsdrang te maken heeft met onze eindigheid en het verlangen om die te overwinnen. In die zin is onze eindigheid tevens de drijfveer voor verbeeldingskracht en vernieuwingsactiviteit tijdens het leven. We zouden er evenwel verstandig aan doen het vooroordeel op te geven dat een nieuw begin mogelijk is. Voordat wij geschiedenis gaan maken (voorzover we dat al kunnen) zijn we al in belangrijke mate gemaakt door de geschiedenis. Dat staat vernieuwing niet in de weg, maar maakt het wel

noodzakelijk een link met de bronnen van het verleden te onderhouden. Onze tijd is te beperkt om alles zelf te ervaren. Daarom blijven we mede aangewezen op de materiële neerslag van de door mensen in het verleden opgedane ervaringen. Die vinden we o.a. terug in schriftelijke historische bronnen en musea. Tradities kunnen een toekomst openleggen. Voorwaarde is wel dat ze levend is! We moeten proberen thema's en figuren die in het verleden wortelen door denken en handelen opnieuw tot leven te brengen en te verbinden met actuele uitdagingen.

De jaarwisseling is een moment om de pijn van de eindigheid op respectvolle wijze in herinnering te roepen. Het is ook een moment om die eindigheid een plaats te geven en met levensdriftige inspiratie verder te bouwen aan verbindingen tussen mensen en culturen, tussen verleden en toekomst.

Ik hoop dat de Historische Vereniging Soest/Soesterberg en de Stichting Oud Soest in die geest hun werk/hobby kunnen voortzetten in 2003.

Ik wens alle leden en vrienden van de vereniging en stichting in goede gezondheid een door het verleden 'geboeid' en voor de toekomst 'ontsloten' 2003 toe.

TRANSPORT VOOR WOUTER HENDRIKSEN BUTSELAAR.

Wim Peters

Wouter Hendriksen van Butselaar kocht in het begin van de 19^e eeuw negen dammaten wei- en hooiland (in drie kampen verdeeld) in de polder De Slaag.

Hij kocht het van Jan van de Koterlet, die door Gijsbert Jansen van Hamersveld "ingevolge codicillaire dispositie", was aangesteld als "executeur testamentair en redderaar".

In het archief van de Historische Vereniging bevindt zich het origineel van de akte zoals deze in handen van Wouter van Butselaar werd gegeven. Voor de schout – C.A.Pannekoek - en schepenen – G.Hilhorst en J.v.Leersum - verschenen partijen en de secretaris maakte daarvan aantekening.

Het wordt niet duidelijk wat Wouter voor die gronden heeft betaald, doch geconstateerd wordt dat de "coop- en Randsoenpenningen" zijn voldaan. Van de transportakte maakte ik een transcriptie. Hij spreekt voor zich. Hoewel de originele aantekening van de secretaris in de gemeentelijke protocolboeken beslist is terug te vinden is het redelijk uniek een origineel in handen te hebben.

“Wij Cornelis Adrianus Pannekoek, Schout, Gijsbert Hilhorst en Jan van Leersum, schepenen van Soest doen cond dat voor ons gecompareerd is Hannes Staal, Bode dezès Gerechts in qualiteit als speciale gemachtigde van Jan van de Koterlet in qualiteit als Executeur Testamentair en Reddelaar des boedels van wijlen Gijsbert Jansen van Hamersveld, ingevolge codicillaire dispositie en Acte van Executeurs den x^e februarij 1803 voor den Notaris Mr Jan de Louter en getuigen te Amersfoort gepasseert alles volgens Procuratie geinscreerd in de publieke Koopconditie op den 24 februarij 1804 voor den Gerechte van het Hoogland verleden en verclaerden de Comparant in die qualiteit te cederen en transporteren aan en ten behoeven van Wouter Hendriksen van Butselaar, woonende onder dit Gerecht, Negen dammaten Wei en Hooiland gelegen in drie kampen in de polder de Slaag onder dezen Gerechte daar Oost en Zuidwaards de Erven van Jonkh. Muijlwuijck en ten Noorden Wouter Prins naast gelegen is op de Dijkskaarte getekent N° 624 en 625, voetstoots, vrij van lasten en pligten Uitgezonderd ‘sHeeren ordinari Ongelden, Dijks en Polderlasten en voorts met alzulke gerechtigheden, vrijheden en servituten als daartoe van ouds en nog behoren; belovende hij Comparant dit transport te zullen vrijwaren als rechten al hier gebruikelijk is en bleek bij quitantie agter het Extract van voornoemde koopconditie staande dat de coop- en Randsoenpenningen waren voldaan en verzogt hij Comparant dienvolgens dat zijn bovengemelde principaal qq van het getransporteerde mogt worden onterft en onteigend en dat bovengenoemde Wouter Hendriksen Butzelaar daar in werde geërft en geëigend al hetwelk bij deze is geschied na dat ons gebleken was bij Quitantie van den Heer Rudolf Antonij van Goudoever, Collecteur te Amersfoort dato 6 April 1804 en ten zelven dage ter secretarij aldaar geregistreerd dat de Xe penning met de 1½ percentiende verhoging van dien was voldaan.
Gedaan in Soest den 23^e October 1804.

In kennisse van mij
C. Suijck Secretaris.”

Linksboven in de hoek is door middel van een wapen ingeperst waarvan een 5 en een G nog enigszins leesbaar zijn. Zeer ingenieus is aan de onderzijde een labeltje aangebracht met daarin de tekst “Amersfoort 2 gulden”

AANKOOP SPARREN IN SLINGERBOSCH

(betaling met twee Oostenrijkse obligaties door Hannes Kok).

Redactie.

De (langdurige) regeringsperiode van Keizer Frans Josef van Oostenrijk (1848-1916) werd in het begin grotendeels beheerst door een felle strijd tussen de verschillende politieke stromingen in dat land.

Er heerste grote onrust en verwarring en de verhouding tussen Oostenrijk en Pruisen werd allengs meer en meer gespannen.

Terwijl Oostenrijk de onrust binnen de eigen grenzen bestreed probeerde Pruisen een verbond aan te gaan met de ander Duitse staten.

In 1863 was de “wedstrijd” tussen Pruisen en Oostenrijk om de heerschappij in Duitsland op een kritiek punt gekomen. Het leidde uiteindelijk tot een oorlog in 1866 en Oostenrijk werd gedwongen in juli/augustus van dat jaar een voorwaardelijke nederlaag te erkennen. Het werd ondermeer uitdrukkelijk buiten de Duitse Bond gehouden.

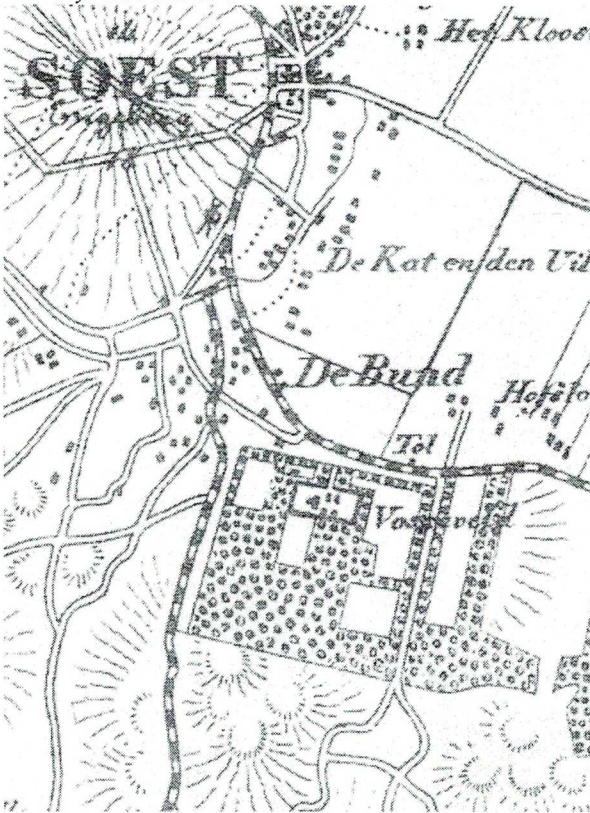
In die hectisch tijd vertegenwoordigden Oostenrijkse obligaties kennelijk toch nog een bepaalde waarde want twee ervan werden zelfs na de nederlaag nog gebruikt als “betaalmiddel” door de landbouwer Hannes Kok.

Op 13 december 1866 – Oostenrijk had zoals gezegd een klein halfjaar daarvoor zijn nederlaag erkend – sluiten schilder Ebbenhorst en boer Kok een koopovereenkomst.

In het Slingerbosch, gelegen in het Vosseveld in Soest, staan sparren die Hannes Kok in de loop van de komende vijf jaren wellicht nodig heeft voor zijn boeren bedrijf.

Niet alleen zal hij de betreffende bomen rooien en die voor de 11^e januari 1871 hebben afgevoerd; hij moet wel de beuken en andere bomen die er groeien laten staan.

Dat het alleen maar over hout gaat wordt nog eens versterkt door de voorwaarde dat het vruchtgebruik van de grond bij de eigenaar blijft.

Fragment van Gemeente Soest uit J.Kuyper Gemeente atlas van de provincie Utrecht 1868

Hannes Kok betaalt met twee Oostenrijkse obligaties van elk 500,- gulden.

Heeft de uiteindelijke verzilvering van de obligaties opgeleverd wat partijen dachten?

Waren zij op de hoogte van de nederlaag van Frans Jozef en de gevolgen ervan (Oostenrijk moest immers ook een grote schadevergoeding betalen)? Of had Hannes Kok toch een zekere kennisvoorsprong en wilde hij zou spoedig mogelijk van de Oostenrijkse schuldbekentenissen af?

Het is ons niet duidelijk geworden.

De onderstaande akte bevindt zich in het archief van onze vereniging.

(origineel in archief van de Historische Vereniging Soest/Soesterberg)

UIT HET MUSEUM

“Religie als heilig spel!”

Wim de Kam

Onlangs is een interessant boek verschenen met als titel “God verborgen en nabij” van de hand van Jan Bluijssen, oud-bisschop van Den Bosch en zijn buurman Gerard Rooijackers, hoogleraar etnologie. Laatstgenoemde heeft dit jaar de Prins Bernhard Cultuurfondsprijs gekregen wegens zijn bijzondere verdienste voor de volkscultuur.

De ondertitel van het boek is : *Religie als heilig spel*.

Aan die ondertitel moest ik denken toen ik in het museum op de afdeling religie bezig was met het inventariseren en registreren van de daar aanwezige voorwerpen. In mijn herinnering kwam boven drijven, dat ik als klein jongetje in mijn geboorteplaats Kamperland al op jonge leeftijd mee moest naar de protestantse kerkdienst. Als de predikant een beetje heftig preekte was ik daarvan diep onder de indruk en liet dat tot ontsteltenis van mijn moeder soms al tijdens de kerkdienst met gebaren merken. Thuisgekomen trok ik een oude jurk van mijn moeder aan die als toga moest dienen, pakte de dikke Statenbijbel en begon boven op zolder de sterren van de hemel te preken. Het dakraam zette ik open want de voorbijgangers moesten het woord kunnen horen. Nou dat deden ze, want ze bleven soms op straat voor het ouderlijk huis staan om te luisteren, waarna ik gemaand werd door m'n moeder om iets stiller te zijn. In een opstel dat ik maakte in de derde klas van de lagere school en dat nog in mijn bezit is, staat: *“Als ik groot ben wil ik dominee worden in Amerika. En ik zal goed lezen uit de dikke bijbels. En ik moet niet alleen preken maar bij de zieke mensen op bezoek gaan, dat moet je ook doen en...”*

Ja, het was een serieus kinderspel.

Bij de werkzaamheden in het museum ontdekte ik dat de beheerder van het museum Anton v.d. Dijssel, in zijn kinderjaren het heilige spel van de religie ook met volle overtuiging heeft gespeeld en daarbij kon putten uit het ruime arsenaal van het rijke roomse leven om zijn fantasie gestalte te geven. Er staat op de afdeling religie een prachtig als pastoor aangeklede jongen (zie afbeelding). Het is de priesterkleding die de moeder van Anton v.d. Dijssel voor hem heeft gemaakt en die Anton droeg als hij samen met zijn broer en vriendjes uit de buurt (Lange Brinkweg) de misviering naspeelde.

Het wierookvat dat de jongen in zijn hand heeft is door Anton eigenhandig gemaakt.

Bij het maken van de priesterkleding heeft mogelijk als uitgangspunt en voorbeeld gediend *Het prentenboek voor de Katholieke Jeugd* dat in de eerste kwart van de vorige eeuw is verschenen. In deze tijd zal niet iedereen nog precies de namen en betekenis van de priesterlijke kleding weten. Daarom met behulp van genoemd prentenboek en met dank voor de toelichting door pastoor Goddijn toch een kleine uitleg.

De verschillende delen van het misgewaad zijn:

Schouderdoek of amict. Dit is een binnendoek waarmee de priester hals en schouders bedekt als teken van reinheid. Daarna trekt de priester de **Albe** aan. Dat is een lang wit onderkleed van linnen. Aan de onderzijde van de albe die is afgebeeld, zijn door de moeder van Anton de volgende woorden geborduurd: "Desiderat animamea ad te Deus" (Mijn ziel verlangt naar u mijn God).

Niet zichtbaar op de foto, maar wel gedragen werd de **Cingel**. Dat is een koord waarmee de preister de albe om de lendenen opneemt en samen bindt.

Vroeger werd bij elk kledingstuk dat de priester aantrok een gebed uitgesproken. De tekst daarvan was in het Latijn op een tekstbord in de sacristie aangegeven. Zo moest b.v. bij het aantrekken van de cingel de priester er via het gebed aan worden herinnerd dat hij zijn driften moest beteugelen en dat hij een verstorven en kuis hart moest hebben. Tegenwoordig worden die gebeden niet meer uitgesproken.

Op de linker benedenarm hangt de **Manipel**. Het schijnt in het begin een soort linnen zweetdoek te zijn geweest maar is allengs vervaardigd van dezelfde stof als de lange **Stool (Stola)** die over hals en schouwer werd gehangen en waarvan de beide einden op de borst gekruist en door de cingel vastgehouden over de albe afhangen. Over de albe werd het **Kasuifel** gedragen. Dat opperkleed is het zinnebeeld van het zoete juk des Heeren. De kleur was afhankelijk van de bij de kerkelijke tijd passende liturgische kleur. De kasuifel op de afbeelding heeft een groene kleur, zijnde de kleur van de hoop, die wordt gebruikt op de dagen welke noch feest- en bededagen zijn. Op het hoofd werd gedragen de zwarte **Bonnet** of baret.

In sommige kerkboeken wordt aan de liturgische kleding van de priester een geheel andere betekenis verbonden dan hiervoor is aangegeven: de priester wordt dan voorgesteld als een afbeeldsel van de lijdende Christus, de amict wordt dan de zweetdoek van Veronica, de albe, het spotkleed dat de Heiland door Herodus werd aangetrokken, de cingels zijn dan de koorden waarmee hij werd geboeid en het kasuifel het kruis waarmee hij werd beladen. De historische oorsprong en de zin die de r.k. kerk eraan hecht is echter zoals hiervoor is weergegeven.

Wie meer oude liturgisch ceremoniële objecten of devotionalia wil zien kan zijn hart ophalen op de afdeling religie van het museum Oud Soest. Aanwezig is o.a. een mooie missiealtaarkoffer uit de 19^e eeuw met inhoud.

Het boek van Bluijssen en Rooijackers maakt duidelijk dat het spel van de religie niet alleen voor kinderen van belang is maar ook voor volwassenen.

PASTOOR RADEMAKER (1795 - 1872), deel 3.

Jan Menne

In deel 2 hebben we gezien, dat Rademaker 1 september 1837 startte met een noodkerk in een soort koetshuis, dat ik dmv een kruisje aangaf op een geactualiseerde plattegrond van Soesterberg 1). Het zal nog 2 jaar duren, vooraleer zijn nieuwe kerk in gebruik wordt genomen. We zijn inmiddels gevorderd tot vlak voor kerst 1837.

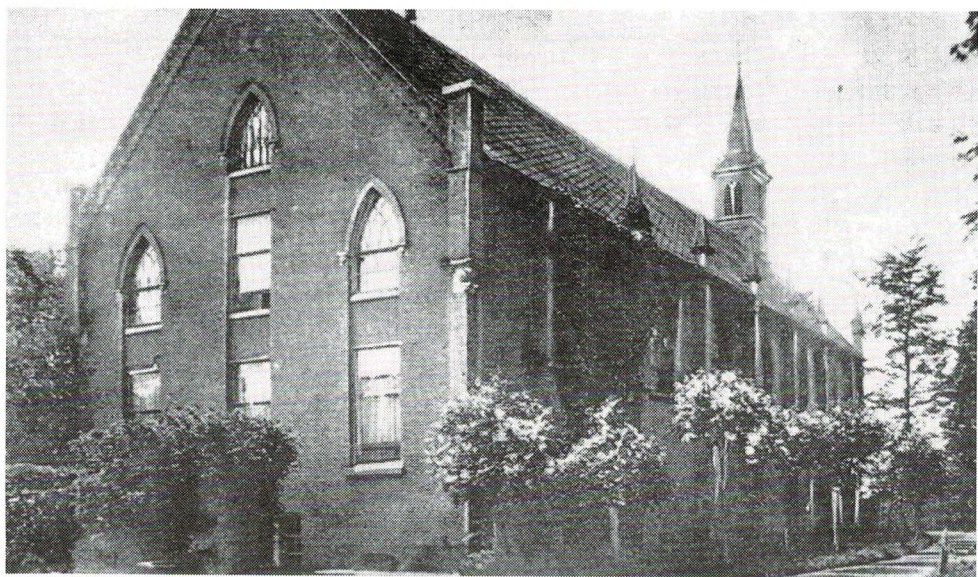
“Intusschen had ik eenige menschen uitgekoozen om hen enigszins voor de zang geschikt te maken; ik onderwees hen daartoe zoveel ik konde met behulp van Toon van Dijk, die reeds Buiten Wittevrouwe wel eens op het koor gezongen had, zoodat men op Kerstnacht des morgens 4 ure reeds eene zingende Mis had en daarenboven nog kerstliedjes gezongen werden zoodat wij ons bijna hadden kunnen voorstellen waarlijk te Bethalem te zijn, daar de plaats waar wij ons bevonden en al wat ons omringde er nog al veel van moet gehad hebben, zoo arm en afgelegen als alles was. De goede geloovigen, zowel de vreemden als de onzen, waren opgetogen, door het in zulke nederigheid en armoede opdragen der geheimen onzer godsdienst zoodat alles stichtte en tot bidden medewerkte, vooral ook de nederigheid der plaats. Het eerste Kerstfeest 1837 was dan waarlijk een groot en indrukwekkend feest voor die arme bergbewoners, waarover zich allen hartelijk verheugden; te meer daar zij van die verre en moeilijke kerkgang bevrijd waren, om in hunne respectieve kerken, eenigen te Soest en anderen te Bunnik, met kerstmis te gaan biechten en communiceren, bij de ongebaande en moeilijke wegen van die tijd, waaronder gebrekkelijken, die dit nu alhier in hunne eigene kerk konden doen”. Zo wordt Rademaker in het begin permanent a.h.w. heen en weer geslingerd tussen zijn 2 belangrijkste projecten: De opbouw van zijn kerkgemeente in Soesterberg en zijn noodzakelijke bedeltochten.

Op 13 februari 1838 gaat hij bedelen in Amsterdam. Dat gaat hem niet gemakkelijk af, maar intussen ervaren in het metier zet Rademaker door. Hij geeft hiervan uitgebreid verslag.

“Amsterdam, alwaar ik bij sommige misrekeningen en onaangenaamheden zeer veel koude en honger geleden heb, want als men te veel kleding had, dan kon men niet vooruit komen, en er moest hier geloopt worden. Ofschoon ik bij

mijnen broeder tehuis was en ik het daar goed had, bleef ik echter met mijnen gids den heer Wijmans zoo lang aan den gang als wij enigzins fatsoenlijk konden en dan eerst gingen wij bij mijnen broeder eten. Wat mij aldaar de zaak het moeilijkste maakte werd veroorzaakt door de eigenzinnigheid van mijnen geleider en dit was dan ook niet bevorderlijk aan mijnen termijn, welke ik veel spoediger en gemakkelijker had kunnen afdoen: maar hij wilde van geene lijsten hooren, vermits hij voorgaf de geheele stad heel goed te kennen, omdat hij boekverkoper was geweest en alzoo daarin geene inlichting scheen te willen hebben, maakte elke lijst afhandig, die met zorg en juistheid door eenen mijner neven was opgemaakt, zonder dat zij nagevolgd werden en moest ik alzoo met den goeden man elken dag van den beginne af aan, de geheele stad in alle rigtingen door kruizen. Zelfs wist ik dikwijls niet eens waar ik wezen moest, voor en al hij met drift eene stoep opliep en met kracht aan de bel trok en mij dan nog soms toevoegde, dat hij er niet zeker van was of de bewoners katholiek waren. Hierom moest ik dan ook zeer voorzigtig wezen en zoo gebeurde het ook al eens dat men mij tegen riep: Gij zijt hier niet te regt! Dit werd mij ook eens van eene dame gezegd, hoewel ik wist dat zij kathliek was, waarop ik mij excuseerde zoo vrij geweest te zijn tot haar te durven binnen komen, daar ik onderrigt meende te wezen dat zij katholiek was. Zij antwoordde mij daarop: Daar in zijt gij wel onderrigt, evenwel doe ik daar niets aan. Nadat ik haar beleefdelijk gegroet had, vertrok ik. Zoo kwam ik bij den wethouder Rojaal, die mij naar bewijzen vroeg, waarop ik antwoordde die niet te hebben en mij daarop toevoegde: Dan zou ik U in arrest kunnen laten nemen. Dat staat aan UEd.A. Ik heb echter geene bewijzen en heb die niet gewild, omdat soms de grootste schelmen de beste bewijzen bezitten, en daarom wilde ik niets hebben. Gij hebt gelijk was zijn antwoord, ik heb er gehad, die ontwijfelbare bewijzen bezaten en waarlijk de grootste afzetters waren. Ik heb reeds van Uew. gehoord, en nog gisteren avond op eene plaats waar gij geweest zijt en alwaar men met den meesten lof over U gewaagde. Hierop kwam ik met meerderen aandrang op mijne eerste vraag terug en bekwam ook van ZEA. eene bijdrage". Rademaker betreurt, dat hij in Amsterdam zijn bedeltocht voortijdig moet afbreken, omdat hij "elken zaterdag naar huis moest om des avonds biecht te hooren en des zondags de H.Diensten te verrigten, te prediken en chatechismus te houden, terwijl ik de laatste zondag a la Kapuzijnen eene meditatie hield en het gehele lijden doorliep, welligt beter voor de mijnen om hen een beter denkbeeld van het lijden van onzen Heer te geven, daar zij nimmer de meditatie gehoord hadden. Ik moest dan voor Palm-zondag eindigen (in Amsterdam sic!) om in de Passieweek te huis (in Soesterberg sic!) te zijn als ook in de Paaschweek".

Maar het is niet alleen daarom, dat Rademaker voorlopig stopt met bedelen. Hij wil concrete vooruitgang boeken met de bouw van de nieuwe kerk en zijn pastorie. In Amsterdam haalde hij ruim f. 2000.= op, maar zijn broer in Amsterdam, die hem had geholpen, adviseert hem nu door te gaan in Amsterdam, "daar het nu eerst goed begon te gaan en ik alom gunstig bekend was geworden, zoodat ik nog eene mooie som achtergelaten had in Amsterdam, hetgeen ik ook zelf bekennen moest en zeker nog wel f. 500.= en nog wel meer had kunnen verkrijgen. Het was alzoo des winters in de groote steden het beste, omdat de groote lieden alsdan te huis waren". Rademaker kiest na Pasen 1838 voorlopig te stoppen met bedelen om zich te concentreren op Soesterberg, want daar ligt een berg werk voor hem.

Op deze foto uit het mooie boek ""Soesterberg ons dorp" van Bep Lensink en Dick Top is het woongedeelte te zien met de relatief lage ramen met de gordijntjes in de met bloed, zweet en blaren tot stand gekomen gothiek van Rademaker

“Nu had ik dan eenige dagen vrij voor het aanleggen van het kerkhof, hetwelk eerst aangelegd moest zijn om geheel vrij met het aanbouwen der kerk te wezen en de lijken van Elbert van den Brink, Gerrit Weerdesteijn en de weduwe Helsdingen, welke men voorlopig ten Zuiden, waar nu de kerk staat aan den torenkant begraven had, op te kunnen nemen en naar het kerkhof over te brengen. Het kerkhof dan, waaromtrent ik groote zorg had om het in de haak en vierkant te krijgen kwam aldra gereed, zodat het op 22 Mei 1838 door den Aartspriester G.A.Vermeulen des namiddags werd in gewijd, geassisteerd door de Heeren uit onze omgeving, en waarop Gijs van den Brink, die daartoe ijverig medegeholpen had en mij te vroeg ontvallen was, reeds den 5 Dec. begraven werd”. Rademaker rust niet voordat hij algemene bijval heeft voor een tekening van de kerk in gothische stijl van architect C.Kram te Utrecht (zie foto). Mooi, maar duur is ook de mening van Rademaker zelf, waarop de gezamenlijke geestelijkheid Rademaker voorhoudt niet te stoppen met het bedelen, maar een schepje er boven op te doen. “Ik had er wel eene geheime zucht voor om eene kerk en pastorie te bouwen, welke den katholieken, die daartoe gelden geven zouden, tot eer verstrekken mogt, en ik wilde daartoe veel, zeer veel opofferen. Men had tot dien tijd in ons vaderland zulke bouworde nog niet gezien, het zoude dus eene aanmoediging voor anderen worden en teevens met onzen patroon beter instemmen. De Aartspriester liet mij de keus over, welke van beide tekeningen ik dan verlangde, en ik koos die teekening waarnaar onze kerk gebouwd is, echter onder voorbehoud van eenige veranderingen, namelijk om aan den straatkant ook een glasraam in de pastorie te hebben, alsmede in de kamer aan de tuinzijde en ook eene ingang met behoorlijk licht in de keuken”. Kortom Rademaker houdt rekening met de veiligheid en met het woongenot van het personeel, dat wat het buitenlicht betreft niet alleen mag zijn aangewezen op een kerkraam ergens hoog in een kamer of keuken. “Daarbij wilde ik dat de meiden eene tamelijke woning zouden bekomen en ik was er wel voor dat zij dikwijls naar den Hemel zouden opzien, maar niet dat zij door eene soort van koekoek naar boven moesten loeren, daar zij toch in dit geval gestadig naar eene bovenkamer zouden verlangen, ook wilde ik niemand zonder zijn schuld in eene gevangenis plaatsen”.2)

(wordt vervolgd)

1) VAN ZOYS TOT SOEST, 23E JRG. NR 2.

2) LUDOVICUS RADEMAKER: BESCHRIJVING VAN DE OPRIGTING DER STATIE EN HET BOUWEN DER KERK EN PASTORIE VAN SOESTERBERG MET VERMELDING VAN HETGENE, WAT DAAROP BETREKKING HEEFT.

DE FAMILIE VAN HOFSLLOT (1)

G.J.M. Derks, werkgroep genealogie, m.m.v. Ton Hartman

Inleiding

De familie Van Hofslot kan gerekend worden tot de oude Soester boerenfamilies. Al sinds 1680 zijn leden van deze familie in de Birkte te vinden. De naam *Van Hofslot* wordt echter pas vanaf het einde van de 18de eeuw door deze familie gebruikt. Voor zover bekend is er over deze familie niet eerder gepubliceerd, behoudens het artikel van Gerard Staalenhoef in het lentenummer van 1991 van dit tijdschrift, waarin vooral het min of meer vastgelopen onderzoek centraal stond.

In de afgelopen jaren heb ik nader onderzoek verricht naar deze familie en op verschillende vragen een antwoord kunnen vinden, zodat nieuwe aandacht voor deze familie gerechtvaardigd leek. Wederom bleek hierbij het onderzoek naar de vroegere eigenaren en bewoners van de oude Soester boerderijen een belangrijk hulpmiddel. In dit artikel wordt het wel en wee van de familie in hoofdlijnen geschetst. Het eerste deel behandelt de oudste generaties tot in het begin van de 19de eeuw. In het tweede deel komen de jongere generaties aan bod. De meer gedetailleerde genealogische gegevens zijn ter inzage bij de werkgroep Genealogie.

Voor de vele familie verhalen en/of het beschikbaar stellen van fotomateriaal gaat onze dank uit naar mevr. C.M. Hilhorst, mevr. A.A.M. Hilhorst-Sturkenboom, mevr. P.A. van Hofslot-Kuijer en de families A.P. van Hofslot-Smink, J.R. van Hofslot-Kok, W.C.F. van Hofslot-van Veldhuizen, A.C. Kok-Wantenaar, C.A. Kuijer-van Daatselaar en A.A.M. van Roomen-van Esveld, allen te Soest en de familie J. Spijker te Nijkerk.

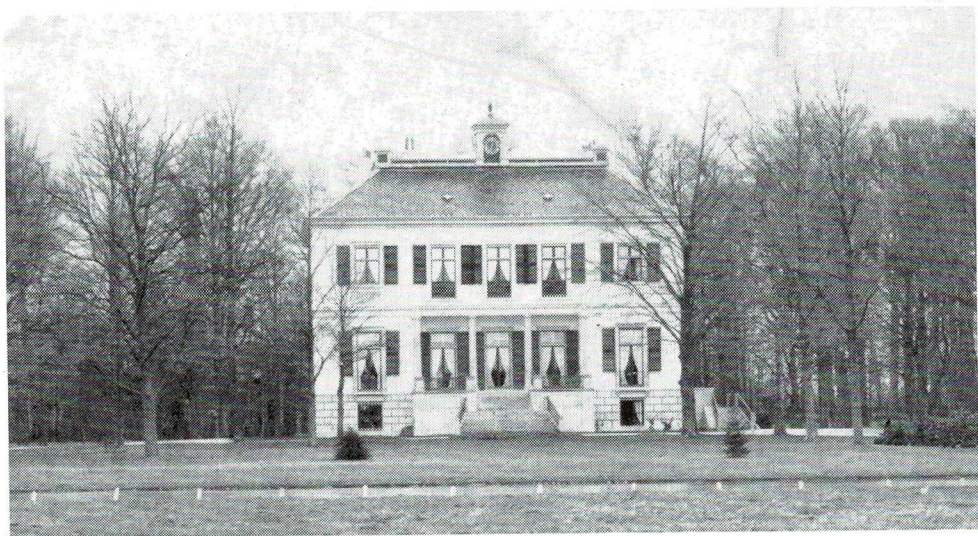
Herkomst naam, omvang en verspreiding

De familie ontleent haar naam aan de voormalige buitenplaats Hofslot en niet andersom zoals ten onrechte wel eens werd en wordt gedacht. Dit buiten stond tot aan de grote brand van 1877 in de Birkte, ongeveer ter plekke van de huidige boerderij van Wim van Hofslot aan de Birkstraat nr. 113.

Hofslot was van respectabele ouderdom. De nu oudst bekende vermelding is van 1643, wanneer aan Sinjeur Justus Baeck, koopman in Amsterdam, wordt getransporteerd.¹

*Den vrijen eigendom ende grondt van seecker erff ende den vuijtslach aen den berch genaempt **Hooffslooth** gelegen in die Birckt onder desen .. gerechten van Soest, met seecker huys, schuyre, berch, duyffhuys, bepotinge en de beplantinge daer opstaende, streckende van den Hogenbirrickschenwech off tot aen die Nederbirrickschen wech thoe...*

Het is tot op heden nooit duidelijk geworden waarom de familie de naam Van Hofslot is gaan gebruiken. Voor zover bekend heeft nooit een familielid op Hofslot zelf gewoond. Wèl bewoonde de familie ruim 200 jaar lang onafgebroken het direct westwaarts van Hofslot gelegen erf van de familie Hinlopen, thans Birkstraat 111. De eigenlijke boerderij werd overigens in april 1945 totaal verwoest bij een ontploffing van opgeslagen munitie. Later is een van de schuren verbouwd tot woonhuis en dat staat er nu nog. Voorvader Reijer Jansen was omstreeks 1680 de eerste van de familie Van Hofslot die hier zijn boerenbedrijf runde. De boerderij werd later naar de vroegere eigenaren wel aangeduid als "het erf Hinlopen".

De buitenplaats "Hofslot" omstreeks 1875.

Stamboom familie Van Hofslot

Jan Henricksz (ca 1615-ca 1655) x ca 1640 **Aaltje Henricks** (ca 1615-ca 1668) te *Isselt*

Hendrick Jansen x 1674 Maria Hendriks	Reijer Jansen x 1680 Gerritje Ariens <i>Hinlopen</i>	Willem Jansen ongetuwd?	Henrickje Jansen x ca 1680 Peter Jansz Calckbrander	Aaltje Jansen ongetuwd?	Annitgen Jansen x 1671 Teunis Gijsbertsz van Isselt <i>Birkt</i>
---	--	----------------------------	---	----------------------------	---

Jan 1681	Hendrikje 1683	Teunis 1685	Arien Reijersz 1688-ca 1768 x 1727 Aaltje Everts <i>Hinlopen</i>	Aaltje 1691	Gerrit 1698
-------------	-------------------	----------------	--	----------------	----------------

Gerrit Ariensz (van Hofslot) ca 1730-1787 x 1773 Aaltje Peters van Doorn <i>Hinlopen</i>	Jannetje Cornelis (= buitenechtelijke dochter van Aaltje Everts) 1715-17?? x 1738 Hendrik Rijkse Kok <i>Lange End (Lange Brinkweg)</i>
--	---

Aaltje Gerritse van Hofslot 1775-1802 x 1799 Gijsbert Cornelisz Schouten	Geertje Gerritse van Hofslot 1777-1835 x 1805 Rijk Jacobsz Stalenhoef <i>Groenendaal</i>	Peter Gerritse van Hofslot 1783-1853 x 1806 Cornelia Hendrikse Stalenhoef <i>Hinlopen</i>
---	--	--

Aaltje van Hofslot 1807-1844 ongetuwd	Hendrik van Hofslot 1809-1871 x 1853 Barbara Butzelaar <i>Birkstraat</i>	Grietje van Hofslot 1811-1890 ongetuwd	Geertje van Hofslot 1813-1851 ongetuwd	Gijsje van Hofslot 1815-1864 x 1852 Barend v/d Deijssel <i>Kort End</i>	Gart van Hofslot 1817-1896 x 1857 Marretje Wantenaar <i>Hinlopen</i>	Rijkje van Hofslot 1819-1822	Arie van Hofslot 1821-1892 x 1853 Maria Wantenaar <i>Vosseveld</i>
--	--	---	---	---	--	------------------------------------	--

Piet	Aaltje	Keetje	Kee	Willem	Jansje	Aaltje	Nelletje
------	--------	--------	-----	---------------	--------	--------	----------

1859-1938	1861-1880	1863-1893	1858-1931	1860-1940	1861-1914	1862-1899	1864-1883
ongehuwd	ongehuwd	x 1888	x 1886	x 1892	x 1884	ongehuwd	ongehuwd
<i>Birkt</i>		Frans	Piet van	Antje	Piet v. Riek		
<i>Leusden</i>		Stalenhoef	Roomen	Kuijper	Hilhorst		
<i>Achterveld</i>		<i>o.a. Eemnes</i>	<i>Grote Melm</i>	<i>nw Hofslot</i>	<i>Kerkpad Zz</i>		

Gart van Hofslot	Nel van Hofslot	Frans van Hofslot	Mart van Hofslot	Bet van Hofslot	Kee van Hofslot
1893-1984	1895-1989	1898-1953	1900-1963	1901-1979	1902-1998
x 1930	x 1924	x 1935	x 1925	x 1927	x 1931
Bartje Voskuilen	Piet Kuijer	Marie Mocking	Gijs Hilhorst	Jan Brouwer	Ant. van Daatselaar
<i>P. v.d Bremerweg</i>	<i>De Slaag</i>	<i>"Nieuw" Hofslot</i>	<i>Leusbroek</i>	<i>Netelenburch</i>	<i>Leusden</i>

Pieter	Willem	Kee	Johanna	Aart	Gijsje	Martje	Greet	Nel
van Hofslot	van Hofslot	van Hofslot	van Hofslot	van Hofslot	van Hofslot	van Hofslot	van Hofslot	van Hofslot
1855-1912	1857-1906	1859-1941	1860-1909	1862-1943	1864-1909	1867-1916	1868-1909	1870-1952
ongehuwd	x 1886	x 1895	zuster	x1 1891	x 1895	x 1892	x 1897	x 1918
	Mijntje	Cnelis	Euphrasia	Mie Kuijer	Piet	Peter v/d	Jan v/d	Peter v/d
	v 't Klooster	v/d Bremer		x2 1906	Kuijper	Bremer	Bremer	Bremer
				Heintje Eek	<i>Isselveld</i>			
<i>Vosseveld</i>	<i>Lange Huijs</i>	<i>Kort End</i>	<i>Alkmaar</i>	<i>Kort End</i>	<i>Korte Brink</i>	<i>Steenhoffstraat</i>	<i>Teut</i>	<i>Steenhoffstraat</i>

Mie	Piet	Arie	Heijltje	Jans	Aal	Mie	Aart	Gijsje	Wim	Cor
v. Hofslot	v. Hofslot	v. Hofslot	v. Hofslot	v. Hofslot	v. Hofslot	v. Hofslot	v. Hofslot	v. Hofslot	v. Hofslot	v. Hofslot
1887-1926	1889-1978	1890-1969	1892-1935	1899-1971	1901-1978	1895-1951	1907-1997	1909-1956	1910-1956	1912-1997
x 1915	x 1918	pastoor	x 1918	x 1923	ongehuwd	x 1926	x 1939	x 1933	x ca 1946	x 1941
Piet van	Martje	<i>Stadskanaal</i>	Gradus	Herman		Willem v.	Lies	Jan	Annie	Jan van
't Klooster	Stalenhoef	<i>Workum</i>	Hilhorst	de Jong	<i>Laren</i>	Hamersveld	van Galen	v/d Laar	Kok	Roomen
<i>Eemnes</i>	<i>Birkt</i>		<i>Eemnes</i>	<i>Blaricum</i>	<i>Soest</i>	<i>Soest</i>	<i>o.a. Laren</i>	<i>Laren</i>	<i>Kort End</i>	<i>Graswijk</i>

De familie Van Hofslot is altijd beperkt van omvang gebleven. Tot ver in de 20ste eeuw waren alleen in Soest enkele gezinnen woonachtig. Bij de volkstelling van 31 mei 1947 kwamen de namen Hofslot en Van Hofslot samen slechts 35 keer voor. Daarvan woonden 23 personen in Soest, dus ruim 65%. Dat bij sommige personen het voorvoegsel "van" is weggefallen is niet zo verwonderlijk: in Soest zei men in de dagelijkse omgang kortweg "Hofslot" en zelden of nooit "**Van** Hofslot". De overige personen woonden merendeels in de (wijde) omgeving van Soest, namelijk in de gemeenten Amersfoort (1), Hoogland (1), Leusden (2), Blaricum (1) en Laren (5). Er waren slechts twee "afgedwaalden", namelijk in Workum in Friesland (pastoor Arie van Hofslot) en in het Brabantse Rosmalen (waar Mien van Piet van Hofslot werd verzorgd). Tegenwoordig kent de familie een wat grotere spreiding.

Behalve de hier behandelde familie Van Hofslot bestond in Soest tussen ca 1740 en 1850 nog een tweede, kleine familie Van Hofslot. Deze familie stamt af van Wouter Jansen Flip, tuinman op de buitenplaats Hofslot, in 1740 in Soest getrouwd met Gerritje Wouters Fluijt. Hun dochter Willemijntje Wouterse noemde zich "Van Hofslot" bij haar huwelijk in 1775 met Jan Zimmerman.

De oudste generaties

We beginnen het familieverhaal in 1680. In dat jaar trouwde voorvader Reijer Jansen met Gerritje Adriaens, beiden woonachtig in de Hoge Birk. Gerritje was hoogstwaarschijnlijk een dochter van Adriaen Thijmansz, die in het midden van de 17de eeuw woonachtig was in de Birk, of daar in ieder geval een huis had. De kerkelijke huwelijksvoltrekking tussen Reijer en Gerritje verliep niet zonder problemen. Aanvankelijk werd het huwelijk gesloten op 4 mei 1680, maar kort daarop ontdekte men dat Reijer en Gerritje aan elkaar verwant waren in de vierde graad.

May 4. Reijer Jansen met Gerritje Adriaens
Hoge Birk
postmod. introit Affine
et ingt. gndu quare
post diffinitione de novo
consecrat 16 May

Huwelijksinschrijving Reijer Jansen en Gerritje Adriaens, 4 mei 1680. Trouwboek O.K. kerk 't Zand, Amersfoort.

Destijds mocht er in dergelijke gevallen niet zomaar getrouwd worden; eerst was speciale dispensatie (toestemming) nodig. Die kwam er spoedig, zodat op 16 mei een nieuw, geldig huwelijk gesloten kon worden. Niet bekend is hoe deze verwantschap precies in elkaar stak.

Reijer Jansen was vermoedelijk in de 'Neerbirkt' onder Isselt geboren als zoon van Jan Henricksz (den Ouden) en Aaltje Henricks. Zijn moeder was waarschijnlijk in 1658 hertrouwd met Jan Cornelisz Boon.

Reijer Jansen en Gerritje Adriaens boerden op het erf Hinlopen, dat zij huurden van Juffrouw Adriana Hinlopen. Afgaande op de huisgeldcedules was het een redelijk groot bedrijf.² Uit het huwelijk van Reijer en Gerritje werden minstens zeven kinderen geboren. Hiervan volgde de derde zoon - Arien Reijers - zijn vader op als pachter van het erf Hinlopen. Van de overige kinderen is verder niets bekend; mogelijk zijn allen jong gestorven. Ook Reijer werd niet oud; hij overleed omstreeks het jaar 1700. Gerritje overleefde hem een flink aantal jaren. Zij wordt nog vermeld op de zetting van het huisgeld van 1719. Haar precieze overlijdensdatum is niet bekend. Zij bezat ook een huisje op de Langendse brink, dat verhuurd was aan Jan Claessen.

Arien Reijers en Aaltje Everts

Arien Reijers volgde zijn moeder op als pachter van het Erf Hinlopen. Toen hij begin 1727 trouwde met Aaltje Everts was hij ruim 38 jaar oud. Zijn bruid Aaltje was waarschijnlijk slechts enkele jaren jonger en had een elf jaar oude buitenechtelijke dochter, Jannetje Cornelissen genaamd, in 1738 gehuwd met Hendrik Rijkse Kok. Mogelijk was het bestaan van dit kind de reden dat Aaltje tot dan toe ongehuwd was gebleven. Uit het huwelijk van Arien en Aaltje werden nog twee zoons geboren, Reijer in 1727 en Gerrit omstreeks 1730. Het precieze geboortjaar van Gerrit is niet bekend; de doopboeken van de R.K. kerk in Soest vertonen in deze periode een hiaat.

Van het leven van Arien en Aaltje is verder weinig bekend. Als pachters van Hinlopen kunnen zij tot de 'grotere' Soester boeren worden gerekend. Hinlopen was in 1737 aangekocht door de Amsterdammer Isaac Inssen, eigenaar en bewoner van de naastgelegen buitenplaats Hofslot.³ Sindsdien moest de pacht op huize Hofslot worden betaald! Na de dood van Inssen in 1756 kwamen Hofslot en Hinlopen aan zijn dochter Elisabeth Inssen. Zij was in 1724 getrouwd met de Amsterdamse koopman Jacobus Doeckes, later benoemd tot schout van Soest.

In het huurcontract van 4 augustus 1756 werd de boerderij als volgt omschreven: "seekere boerehofsteede met zijn huijsinge, berg, schuur en schaaphok en aanhorige landerijen gelegen in de Birk onder den geregte van Soest, strekkende westwaarts [van] de laan en landerijen van Hofslot, van het nieuw geplante bosje bij de duijnen tot aan de Neerweg, voorts nog omtrent agt mergen soo weij als hooijland beoosten de weteringsloot lopende van de Neerwegh tot aen den Eem toe". De jaarlijkse pachtsom bedroeg 260 gulden.⁴ Arien is waarschijnlijk omstreeks 1768 overleden. Bij de veepest in 1770 had "de weduwe Arien Reijertsen" dertien koeien, waarvan er zes aan de pest bezweken.⁵

Aaltje Everts overleed in april 1773. Een half jaar later, op 15 oktober 1773, werd haar nalatenschap verdeeld. Op de boerderij was toen aan vee aanwezig: twee paarden, tien melkkoeien, zes pinken, drie kalveren en vier varkens. De boedel omvatte voorts twee huizen. Het eerste huis, een klein boerderijtje of daghuurderwoning, stond aan de zuidzijde van de Birkstraat (thans nr. 112, familie Pronk) en was afkomstig van de ouders van Aaltje Everts. Het was verhuurd aan de weduwe van Teunis Kuijer, en werd toegedeeld aan zoon Gerrit Ariense, samen met de inboedel, het vee en het gedorste en ongedorste koren. Het andere huis stond ergens aan het Lang End.

Het is nog niet gelukt om vast te stellen waar dat precies was, doch vermoedelijk ergens aan de huidige Lange Brinkweg in de omgeving van de boerderij Bleijendaal. Dit is waarschijnlijk het huis dat al in bezit was van Gerritje Adriaens, de moeder van Arien Reijersz. Bij de boedelverdeling ging het naar de buitenechtelijke dochter Jannetje Cornelissen, gehuwd met Hendrik Rijkse Kok. Gerrit ondertekende de akte als *Gerrit Arisen*, dus nog zonder de naam Van Hofslot. Zijn halfzuster en haar man waren de schrijfkunst niet machtig en tekenden met een kruisje.

Gerrit Ariensz (van Hofslot) en Aaltje Peters van Doorn

Gerrit Ariensz volgde in 1773 als enig overgebleven zoon zijn ouders op als pachter van Hinlopen, dat toen inmiddels eigendom was van de familie Van Pembroek-Doeckes. Bij het overlijden van zijn moeder was hij omstreeks 43 jaar oud en nog ongehuwd. Nog datzelfde jaar trouwde hij met Aaltje Peterse van Doorn, afkomstig van het Kort End, waar haar ouders - Peter Evertse van Doorn en Geertje Gijsbertse Koelen - een klein boerenbedrijfje hadden.

Voorafgaand aan het huwelijk werden voor de Amersfoortse notaris W.G. van Veerssen huwelijksvoorwaarden opgemaakt.⁷ Behalve hetgeen hij van zijn ouders had geërfd bracht Gerrit nog twee stukken land aan, namelijk drie mergen en 248 roeden weiland aan de "Neerweg aan de Crompte" (thans Peter van den Bremerweg, bij de Krommert) en omtrent een morgen maatland in de Spikket aan de wetering (omgeving Hooiweg). Dit laatste perceel was door Gerrit gekocht in 1764.⁸ Aaltje bracht slechts een bedrag mee van 300 gulden.

Op 12 oktober 1774 werd een nieuw contract getekend met Abraham van Pembroek voor de huur van Hinlopen voor de periode 1775-1781. De pachtsom was nog steeds 260 gulden, terwijl aan toepachten betaald moest worden "vier scheepelen boekweijt" en "een half vierendeel booter", gewonnen na mei en voor de zogenaamde hondsdagen (19 juli-18 augustus). Ook moest op eigen kosten de lemen vloer in het achterhuis worden onderhouden.⁹

Gerrit Ariensz van Hofslot en Aaltje Peters van Doorn kregen zeven kinderen. Daarvan werden er drie volwassen, namelijk Aaltje, Geertje en Peter. Mogelijk was in 1786 nog een vierde kind in leven, want het 'huisgezin' bestond toen uit zes personen en twee dienstboden.¹⁰ Toen Gerrit in de zomer van 1787 overleed waren de drie kinderen respectievelijk elf, tien en bijna zes jaar oud. Twee broers van Aaltje - Evert en Dirk Petersz van Doorn - werden benoemd tot voogden.¹¹ Op 10 februari 1789 hertrouwde Aaltje van Doorn met de uit Stoutenburg afkomstige Thijmen Sandersz van Zijl. Hij was weduwnaar van Maria Huijgen Post en woonde al enkele jaren als daghuurder in Soest. Door dit huwelijk werd hij van daghuurder boer op Hinlopen en stiefvader van drie kleine kinderen.

Tekening (potlood) van de in 1945 verwoeste boerderij Hinlopen (Birkstraat 111, Soest), G. Derks, 2002.

De beide dochters trokken het eerst uit het ouderlijk huis. *Aaltje van Hofslot* (1775-1802) trouwde in 1799 met haar achterneef *Gijsbert Cornelisz Schouten* (1763-1827), landbouwer op Zevenslootakker aan het Kort End (thans familie C. van 't Klooster, Ferdinand Huijcklaan 7). Op 19 januari 1802 lieten zij voor het gerecht van Soest een testament opmaken; Aaltje was toen reeds ziekelijk en bedlegerig. Er waren geen kinderen. Alleen haar lijfstoebehoren, "kleederen zoo van linnen als wolles, mitsgaders goud en zilver ..." zouden na haar dood naar haar moeder gaan, die verklaarde daarmee genoeg te zullen nemen.¹² Aaltje leefde nog een maand, op 18 februari 1802 is zij overleden. *Gijsbert* hertrouwde nadien nog tweemaal, in 1803 met *Geertruij Pieterse Keijser* en in 1810 met *Grietje Barends Bouter*.

De tweede dochter *Geertje van Hofslot* (1777-1835) trouwde in 1805 met Rijk Jacobsz Stalenhoef (1756-1829), landbouwer op het erf Groenendaal aan het Kort End (huidige Ferdinand Huijcklaan). Zij verkreeg uit de nalatenschap van haar ouders een (waarschijnlijk reeds lang geleden afgebroken) boerderijtje op de Korteindse Brink, gelegen tegenover de Kerkdwarsstraat. Tot hun nakomelingen behoren onder andere de families Stalenhoef van De Gezonde Apotheek (Kerkebuurt), van café Zonneheuvel (Torenstraat) en in Montfoort, en door het huwelijk van hun dochter Antje Rijkse Stalenhoef met Teunis Cornelisz Kok onder meer de families Kok van Graswijk en het Kerkpad Zz.

Zoon *Peter van Hofslot* werd in 1806 - het jaar van zijn huwelijk - de nieuwe hoofdbewoner van Hinlopen. Stiefvader Thijmen van Zijl overleed in september 1807. Enkele maanden voor zijn overlijden had hij met zijn beide stiefkinderen afgesproken dat wanneer hij na hun moeder zou komen te overlijden, zij hem tot zijn dood toe zouden onderhouden en daarna ordentelijk zouden begraven. In zijn testament bedacht hij de pastoor van Soest met 70 gulden, waarschijnlijk voor missen ten behoeve van zijn zieleheil, en de R.K. armen met 30 gulden.¹³ Moeder Aaltje van Doorn overleefde haar tweede man bijna 20 jaar. Zij werd 86 jaar oud en overleed op 23 augustus 1827!

Peter Gerritse van Hofslot en Cornelia Hendrikse Stalenhoef

Peter Gerritse van Hofslot (1783-1853) trouwde in november 1806 met de eveneens uit de Birkst afkomstige Cornelia Hendrikse Stalenhoef (1782-1847). Als enig overgebleven zoon kon hij de boerderij van zijn moeder overnemen. In 1810 kocht hij voor 8505 gulden het erf Hinlopen met het daarbij horende bouw- en weiland van de heer Frederik Lodewijk Krebs, die na de familie Van Pembroek eigenaar was geworden van het naastgelegen Hofslot en de daarbij horende goederen.¹⁴ Hiermee kwam voor de leden van de familie Van Hofslot een einde aan een periode van 130 jaren pacht en werden zij nu baas op eigen erf. Peter had niet direct de hele koopsom beschikbaar. Hij leende op 29 november 1810 een bedrag van 3000 gulden van de heren De Vries en Binsbergen te Amersfoort. Zijn oom Aart Wantenaar en zijn zwager Rijk Jacobsz Stalenhoef stonden persoonlijk borg.¹⁵

Hinlopen was aan het begin van de 19de eeuw een aanzienlijk bedrijf met nogal wat grond en in 1832 zestien koeien en maar liefst drie paarden.¹⁶ Het is dan ook niet verwonderlijk dat Peter als grote boer zich een plekje in de Soester gemeenteraad wist te verwerven.

Hij was meer dan 25 jaren onafgebroken raadslid. Ook was hij jarenlang kerk- en armmeester van de Rooms Katholieke gemeente. Na het overlijden van zijn vrouw op 23 augustus 1847 leefde hij nog bijna zes jaar. Hij kwam wat ongelukkig aan zijn einde; op 6 juli 1853 vond men zijn dode lichaam op de buitenplaats Hofslot. Hij werd bijna 70 jaar oud. De waarde van zijn nalatenschap was 51.200 gulden, voor die tijd een aanzienlijk bedrag. Op 26 mei 1854 werd de boedel gescheiden. Behalve Hinlopen en het boerderijtje aan de zuidzijde van de Birkstraat was er ook weiland te Bunschoten en hooiland te Eemnes. Uit de akte blijkt ook dat Peter in geldzaken deed. Zo had hij diverse schuldvorderingen uitstaan op particulieren in Soest en omgeving, maar er was ook een obligatie ten laste van het Russisch Keizerrijk ter waarde van 1000 gulden!¹⁷

Het gezin van Peter van Hofslot en Cornelia Stalenhoef telde acht kinderen, vijf dochters en drie zoons. De dochters *Aaltje* (1807-1844) en *Geertje* (1813-1851) overleden beiden ongehuwd; de jongste dochter *Rijkje* (1819-1822) werd nog geen drie jaar oud. Cornelia overleefde dus twee en Peter drie van hun dochters! Zo bleven drie zoons en twee dochters over.

De drie zoons - *Hendrik*, *Gerrit* en *Arie* - zorgden ieder voor nageslacht. Dochter *Grietje van Hofslot* (1811-1890) bleef ongehuwd, maar was een zelfstandige tante. Na enige jaren in de Kerkebuurt gewoond te hebben, vertrok zij in 1864 naar het Korte End om enige tijd het gezin van haar overleden zuster Gijsje te verzorgen. In 1865 kocht Grietje op een publieke verkoping voor 3000 gulden de boerderij van de erfgenamen van Teunisje van Roomen, weduwe van Gerbrand van 't Klooster. Deze boerderij stond ter plekke van de latere villa Carolina aan het Kerkpad Nz 35. 'Geboerd' zal zij daar niet hebben want het merendeel van de bij de boerderij horende grond ging naar andere kopers. Na er ruim een jaar gewoond te hebben verkocht zij het pand door aan de gezusters Van Dam (van Veenhuizen) die de boerenhofstede in de nog bestaande villa met fraaie tuin lieten omvormen.¹⁸ Grietje is toen dicht bij de nieuwe R.K. kerk gaan wonen. Bij de bouw van de kerk - een tiental jaren eerder - had zij het torenuurwerk geschonken, samen met de eveneens ongehuwde Antje van Stoutenburg. *Gijsje van Hofslot* (1815-1864) trouwde in 1852 met Barend van den Deijssel, aanvankelijk wagenmaker, later landbouwer aan het Kort Eind (Ferdinand Huijcklaan 18). Barend was meer dan 25 jaar wethouder van Soest. Barend en Gijsje zijn de stamouders van de familie Van den Deijssel.

Het boerderijtje van Hendrik van Hofslot (Birkstraat 112), anno 2002.

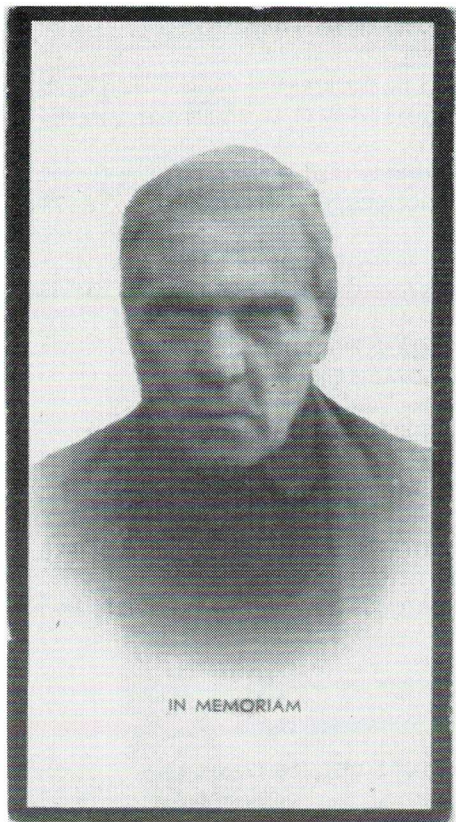
Hendrik van Hofslot en Barbara Butzelaar

Hendrik van Hofslot (1809-1871) was de oudste zoon, vernoemd naar grootvader Hendrik Stalenhoef. Hij trouwde in september 1853 op latere leeftijd - kort na het overlijden van zijn vader - met Barbara Butzelaar, dochter van Hendrik Butzelaar, houtkoopman op de Grote Melm, en Aaltje Broek. Hij betrok het kleine boerderijtje aan de zuidzijde van de Birkstraat, naast Rustenburg. Bij de scheiding van de boedel in 1854 werd het complex zijn eigendom. Kort daarop liet hij het boerderijtje - aanvankelijk in feite niet veel meer dan een daghuurderswoning - geheel verbouwen of zelfs vervangen, terwijl rond 1873 een schuur werd bijgebouwd. Hendrik maakte dit laatste echter niet meer mee; in de zomer van 1871 is hij overleden, 62 jaar oud. De drie kinderen: *Piet van Hofslot* (1859-1938), *Aaltje van Hofslot* (1861-1880) en *Keetje van Hofslot* (1863-1893) waren allen nog minderjarig. Arie van Hofslot, de jongste broer van Hendrik - werd toeziend voogd.

Barbara Butzelaar hertrouwde in november 1872 met Gart Wijntjes. In 1878 kochten zij het oostelijke gedeelte van de buitenplaats Hofslot, inclusief het gedeelte waarop tot aan de catastrofale brand het huis had gestaan. Spoedig daarna hebben zij het erf, de tuinen en bospercelen in landbouwgrond omgevormd met als gevolg dat van het vroeger zo aanzienlijke buiten weinig herkenbaars overbleef.¹⁹

In die jaren overleed ook dochter Aaltje aan een ongeneeslijke ziekte, bijna 19 jaar oud. De andere dochter, Keetje van Hofslot, trouwde in 1888 met Frans Stalenhoef (1853-1929), landbouwer te Eemnes, maar ook zij werd niet oud. Frans hertrouwde in 1893 met Geertje Kuijer, afkomstig van Bleijendaal in Soest. Hij boerde enige tijd in de Naardermeer, maar keerde later terug naar Eemnes. Het laatste jaar van zijn leven woonde hij te Soestdijk, aanvankelijk aan de Julianastraat, later op Nieuw Mariënburg, waar hij in mei 1929 is overleden.

Na het overlijden van Barbara Butzelaar in 1899 bleven Gart Wijntjes en zijn ongehuwde stiefzoon Piet van Hofslot samen over. In november 1905 vertrokken zij naar Leusden en spoedig daarop naar Achterveld. Daar had Piet een stuk land gekocht waarop hij een aantal huizen had laten zetten. In het bevolkingsregister staat hij als "zonder beroep" te boek; volgens de familieoverleveringen kon hij goed leven van zijn handel in onroerend goed. De zorg voor het huishouden was in handen van de uit Scherpenzeel afkomstige Heintje Voskuilen, die bij hen inwoonde. Gart Wijntjes is in 1911 in Achterveld overleden. Met het overlijden van Piet van Hofslot in 1938 is deze tak uitgestorven. Van Piet wordt nog verteld dat hij een grote kindervriend was. Op zijn verjaardag gooide hij pepernoten en pinda's op straat en ook wel Kwatta chocoladerepen van drie cent. De kinderen uit het dorp zongen dan: "Lang zal hij leven". In zijn tijd was Piet de enige man in Achterveld die wel eens in het buitenland was geweest. Hoewel Piet in Achterveld is overleden, werd hij in Soest begraven in het familiegraf op het kerkhof aan de Dalweg, bij zijn moeder en stiefvader. Zijn boerderij in de Birkte te Soest was toen reeds lang verkocht aan Gerardus Pronk en Anna Maria van der Kroon uit Weesperkarspel, die er eerst enige jaren als pachters hadden gewoond. Heintje Voskuilen overleed in 1946 in Huize St. Jozef en werd eveneens in het familiegraf van de familie Van Hofslot begraven.

Bid voor de Ziel van Zaliger

PETRUS VAN HOFSLLOT,

geboren te Soest 7 Maart 1859, overleden voorzien van de H.H. Sacramenten der Stervenden te Achteveld 7 Aug. 1938 en 10 Aug. d.a.v. bijgezet in het familiegraf op het R. K. Kerkhof te Soest.

Mijn kracht vermindert, mijn dagen korten, en er blijft mij niets over dan het graf. Verlos mij, o Heer, en plaats mij bij U.

Ontfermt U mijner, ontfermt U mijner, gij tenminste, mijne vrienden, want de hand des Heeren heeft mij getroffen. Job. 19, 21

Ik weet, dat mijn Verlosser leeft en dat ik op den jongsten dag uit de aarde zal opstaan; met eigen oogen zal ik mijn God zien: deze hoop draag ik in mijn boezem.

GEBED.

O God, die vergiffenis schenkt en de zaligheid der menschen begeert, wij bidden uwe barmhartigheid: verleen, dat uw dienaar Petrus, die uit deze wereld gescheiden is, door de voorspraak van de H. Maagd Maria en van alle Heiligen, tot het gezelschap der eeuwige zaligheid gerake. Door Christus onzen Heer. Amen. (Uit de Lit. der Overl.)

Heer, geef hem de eeuwige rust en het eeuwige licht verlichte hem. Dat hij door Gods barmhartigheid in vrede ruste. Amen.

Mijn Jezus, barmhartigheid. 100 d. afl.

Foto en bidprentje Piet van Hofslot

NOTEN: (HUA=HET UTRECHTS ARCHIEF, GAS=GEMEENTEARCHIEF SOEST, GAA=GEMEENTEARCHIEF AMERSFOORT)

1. HUA, DORPSGERECHTEN, INVNR. 1902, TRANSPORT DD 24.4.1643.
2. GAS, OUD ARCHIEF, INVNR. 124 EN 125 (ZETTINGEN VAN HET HUISGELD, O.A. 1682, 1688, 1691, 1719).
3. HUA, DORPSGERECHTEN, INVNR. 1910, FOL. 117, TRANSPORT DD 29.3.1737.
4. GAA, NOTARIEEL ARCHIEF, INVNR. AT033A011 (NOTARIS A. VAN VEERSSSEN), AKTE 1756-20 DD 4.8.1756.
5. GAS, OUD ARCHIEF, INVNR. 44, LIJSTEN VAN AAN DE RUNDERPEST GESTORVEN BEESTEN.

6. GAA, NOTARIEEL ARCHIEF, INVNR. AT041A005 (NOTARIS W.G. VAN VEERSSSEN), AKTE 1773-15, BOEDELSCHEIDING DD 15.10.1773.
7. GAA, NOTARIEEL ARCHIEF, INVNR. AT041A005 (NOTARIS W.G. VAN VEERSSSEN), AKTE 1773-16, HUWELIJKSE VOORWAARDEN DD 19.10.1773.
8. HUA, DORPSGERECHTEN, INVNR. 1911, TRANSPORT DD 9.2.1764.
9. GAA, NOTARIEEL ARCHIEF, INVNR. AT041A005 (NOTARIS W.G. VAN VEERSSSEN), AKTE 1773-18, HUURCONTRACT DD 12.10.1774.
10. GAS, OUD ARCHIEF, INVNR. 37, LIJST DER HUISGEZINNEN 1786.
11. GAA, NOTARIEEL ARCHIEF, INVNR. AT048A010 (NOTARIS G. VOGELENSANG), AKTE 1789-2, VOOGDBENOEMING DD 9.1.1789.
12. HUA, DORPSGERECHTEN, INVNR. 1913, FOL. 92VS, TESTAMENT DD 19.1.1802.
13. HUA, DORPSGERECHTEN, INVNR. 1913, FOL. 171VS (CONTRACT DD 28.5.1807) EN FOL. 182 (TESTAMENT DD 28.5.1807).
14. HUA, DORPSGERECHTEN, INVNR. 1914, FOL. 33VS, TRANSPORT DD 26.02.1811.
15. GAA, NOTARIEEL ARCHIEF, INVNR. AT054A003 (NOTARIS G. VAN KLEEFF), FOL. 472, OBLIGATIE DD 29.11.1810.
16. GAS, ARCHIEVEN VAN DE GEMEENTE SOEST 1812-1928, INVNR. 855, STAAT VAN HET VEEFONDS OVER 1832.
17. GAA, NOTARIEEL ARCHIEF BAARN, INVNR. 404 (NOTARIS H. PEN), AKTE 1948, BOEDELSCHEIDING DD 26.05.1854.
18. GAA, NOTARIEEL ARCHIEF BAARN, INVNR. 425 (NOTARIS H. PEN), AKTE 3706, PUBLIEKE VERKOOP DD 29.3.1865 EN ONDERHANDS KOOPCONTRACT DD 5.4.1866.
19. GAA, NOTARIEEL ARCHIEF, INVNR. AT056H017 (NOTARIS G.A. VAN WERKHOVEN), AKTE 1989, VERKOOP DD 8.11.1878.

BRONNEN:

G.J.M. DERKS. *DE FAMILIE WANTENAAR*. IN: VAN ZOYS TOT SOEST, JRG 17, NR. 4.

J.G. HILHORST. *HOFSLLOT EN ZIJN BEWONERS. HERINNERINGEN AAN EEN AMSTERDAMS KOOPMANS-BUITENVERBLIJF GELEGEN IN SOEST*. (NIET GEPUBLICEERD)

JAN H.M. HILHORST EN JOS G.M. HILHORST. *SOEST, HEES EN DE BIRKT VAN DE ACHTSTE TOT DE ZEVENTIENDE EEUW*. HILVERSUM, 2001, BLZ. 170-171.

J. VAN KLEINWEE-VAN DEN DIJSSEL M.M.V. G.J.M. DERKS. *DE FAMILIE VAN DEN DEIJSSEL/VAN DEN DIJSSEL IN SOEST*. IN: VAN ZOYS TOT SOEST, JRG 19, NR. 4.

HANS KRUISWIJK. *DE DUIVEN KENNEN HET KOREN NIET MEER*. (SOEST), MEI 2002.

(JAN M. ONSTENK) *GEDENKBOEK VAN DE COÖP. BOERENLEENBANK TE SOEST, UITGEGEVEN BIJ GELEGENHEID VAN HET 40-JARIG BESTAAN DER BANK 1905-1945*. SOEST, 1945.

HET SOESTERS DIALECT.

J.E.J.Hilhorst

Uit een dialectologisch oogpunt beschouwd levert de provincie Utrecht of 't Sticht, blijkens het Nederduits en Friesch dialectisch onderzoek door Johan Winkel¹ weinig merkwaardigs op. Van een eigenaardige Utrechtse tongval is geen sprake, omdat in het Sticht twee verschillende tongvallen worden gesproken, namelijk Gelders in het oostelijk gedeelte en Hollands in het westelijk deel. De grens tussen beide Stichtse tongvallen, die overigens niet als scherp afgebakend moeten worden voorgesteld, valt vrijwel samen met een denkbeeldige lijn, die recht noord en zuid van de stad Utrecht, de provincie Utrecht van het noorden naar het zuiden doorloopt en in twee helften scheidt. De stad Utrecht zelf maakt hierop echter een uitzondering. Het oude stedelijk Utrechtse dialect behoort oorspronkelijk tot de Gelderse, nederfrankische, tongvallengroep. De tongval van het zuidoostelijke deel van het Sticht, de steden Rhenen en Wijk bij Duurstede, met de dorpen Elst, Amerongen enz. komen vrijwel overeen met de tongval van het aangrenzende Gelderland, namelijk aan de Veluwezoom en in de Tielerwaard worden gesproken. De eigenaardige zogeheten Nijkerker tongval daarentegen strekt zich ook uit over de omgeving van Amersfoort, vooral over de dorpen ten zuiden en ten oosten van die stad, over Veenendaal, Maarsbergen, Renswoude, Woudenberg, Achterveld enz.. In de door Hollandse stedelingen bewoonde dorpen Zeist en Driebergen is de oorspronkelijk tongval in die tijd al grotendeels door het modern Hollands verdreven.

Ook in Amersfoort, waar de oorspronkelijk tongval van de inwoners nagenoeg gelijk was aan de van de Utrechtse inwoners, werd al veel modern Hollands gesproken. Iets anders is het met de tongval die in het Zuidoostelijke deel van het Sticht worden gesproken en wel in de dorpen Soest en Baarn en in het zogeheten Eemland, de dorpen Eemnes en Bunschoten. Deze tongval heeft nog veel oorspronkelijks en veel eigenaardigs. In hoofdzaak komt de tongval van Soest en het aangrenzende Eemland overeen met het aangrenzende Gooiland.

¹ Johan Winkler: Fries taalkundige (Leeuwarden 1840 – Haarlem 1916) Hij publiceerde taalkundige werken, zoals het Algemeen Nederduitsch en Friesch dialecticon, naamkundige werken en studies op het terrein van de oudheid- en de volkskunde

De invloed van het Friesch op deze oorspronkelijke Frankische tongval kan duidelijk worden aangetoond. De bevolking van deze landstreek schijnt trouwens, evenals dat van sommige streken aan de Gelderse zeekant, althans ten dele van Friesche afkomst te zijn. Dat blijkt niet slechts uit de tongval, maar ook uit de klederdracht, vooral die van de vrouwen, die oorijzers dragen.

Een bijdrage aan het onderzoek werd in 1871 geleverd door de heer E. de Jong, hoofdonderwijzer te Soest (vermeld onder nr 71) met de beschrijving van de gelijkenis van de verloren zoon in de tongval van het dorp Soest. Nu het 'soesters' nog zo weinig voorkomt wordt deze bijdrage hieronder vermeld.

DE GELIJKENIS VAN DEN VERLORENEN ZOON IN DE TONGVAL VAN HET DORP SOEST.

Mededeeld door den heer E de Jong, hoofdonderwijzer te Soest

Januari 1871

(In nederlandsche spelling.)

11. 'N zeker mins had twee zoene.

12. En de jonkste van hullie zee teugen z'n vader: Vader! geef min ming vaders porsie, dat min toekomt. En hi deilde hum 't goed.

13. En niet veul daoge doarnoa, toen de jongste zoen alles bi mekoar vergoaderd had, is i weg ereisd in en veer land en daor het i z'n goed deur ebrocht, in 'n overdoadig leven.

14 En toen i alles verteerd had, komt doar 'n groote hongersnood in dat land en i begon gebrek de liën.

15 En hi ging heen en vervoegde z'n eigen bi een van de burgers van dat land, om de varkes te weiën.

16 En hi begeerde z'n buk te vullen met 't draf dat de varkes atten, moar geen mins gaf 't hum.

17 En toen hi tot z'n eigen kwam, zee hi: hoeveul arbeïërs van ming vader hebben overvleud van brood en ik vergoa van honger.

18 Ik zal opstaan en naar ming vader goan en ik zal teugen hum zeigen: vader! Ik heb ezondigd tegen den hemel en teugen joe.

19 En ik bin niet meer weerd joe zoen eneumd te worden; moak ming as een van joe arbeïërs!

20 En toen stond i op en gong noar z'n vader. Maar toe i nog veer van hum was, zag z'n vader hum al en die werd zoo mit hum bewogen dat i hum om z'n hals viel en hum kuste.

- 21 En de zoen zee teugen hum: voader! Ik heb ezondigd teugen den hemel en teugen joe en ik bin niet meer weerd joe zoen eneumd te worden.
- 22 Moar de voader zee teugen z'n knechte: bringt de beste kleere hier en doe hum di oan en geeft 'n ring oan z'n hand en skoene oan de beene.
- 23 En bringt 't gemeste kalf en slacht 't; loat ongs eeten en skik moaken!
- 24 Want deeze ming zoen was dood en i is weer levend eworde; hi was verlore en i is evongen. En zi begonnen skik te moaken.
- 25 En z'n oudste zoen was in 't veld en toe die kwam en dich bij 't hoes kwam, hoorde hi 't gesing en 't geroas.
- 26 En hi riep een van de knechte bi hum en vroeg wat dat mocht wezen.
- 27 En die zee teugen hum: joe breur is 't huus ekommen en joe voader het 't emeste kalf eslacht, omdat i hum ezongd weer 't huus ekregen het.
- 28 Maar hi werd vinnig en wou niet in huus kommen; doarom gong z'n voader noa buten en bad hum.
- 29 Moar hi zee teugen z'n voader: ik dien joe noeng zoo veul joaren en ik heb nog nooit joe overtrooi en joe het ming nog nooit 'n bokki egeven, dat ik mit ming vrinden skik kon hebben.
- 30 Moar noe deze zoen van joe ekommen is, die joe goed mit hoeren deur ebrocht het, noeng het joe voor hum 't emeste kalf eslacht.
- 31 En hi zee teugen hum: kingd! Ji bint altijd bi ming en al 't minge is van joe.
- 32 Me behoorde noe skik te moaken en bli te wezen, want deze breur van joe was dood en hi is weer levendig eworden; hi was verloren en hi is weerom evongen.

BRONVERMELDING:

ALGEMEEN NEDERDUITSCH EN FRIESCH DIALECTICON

DOOR JOHAN WINKLER, EERSTE DEEL, XX. UTRECHT 1873

VAN DE BOEKENPLANK.

Artikel

*Pijnenburg, 'uw gevels rijzen uit de bomen met hun kruinen'.

10^e jrg nr 2

*De Sint-Paulusabdij in Utrecht en haar rechten in Baarn en omgeving

Uit:

Tussen Vecht en Eem
(themanummer Baarn) TVE
door: Hans Bronkhorst.

Idem, door Charlotte J.C. Broer

Nieuw verworven boeken:

(binnenkort te raadplegen in de bibliotheek)

Pneutax Over Zonnegloren/Molendael

- Geke van de Merwe-Wouters

Het Gouden Guld 1933-1983

- Kring van Schuttersgilden "Land van Cuijk".

Sportuitwisseling Soest-Soest
1952-2002

- Gemeente Soest (nld)

De duiven kennen het koren niet meer
Feiten en verhalen uit het boeren leven
van Soest en Baarn

- Hans Kruiswijk

De leden van de Historische Vereniging Soest werken in een aantal werkgroepen om onderzoek te doen en gegevens vast te leggen. Voor nadere informatie kunt u met de contactpersonen overleggen, te weten:

Werkgroep:

Archeologie	: de heer J. van der Putten,	035-6018965
Genealogie	: de heer W. Routers,	035-6010169
	routers@wanadoo.nl	
Mondelinge geschiedenis	: de heer W.P. de Kam,	035-5880048
	wim.de.kam@wolmail.nl	

Contact Gemeentelijke

Monumentencommissie : de heer H. Gerth, 035-6016635

Contact Museum Oud Soest : de heer A.J. van den Dijssel, 035-6027238

De contributie bedraagt € 18,15 per jaar

Betaling is mogelijk : - op de postrekening van de penningmeester
Historische Vereniging Soest nr. 54 59 218
- dan wel op de bankrekening van de Vereniging bij
de Rabobank te Soest, rek.nr. 3599.02.235
(Giro van de bank: 21 27 75)

Losse nummers : Verkrijgbaar bij de secretaris.

Leden € 2,50

Niet-leden € 5,00

INHOUDSOPGAVE WINTERNUMMER 2002

	Blz.
Van de Voorzitter	1
Transport voor Wouter Hendriksen Butselaar	2
Aankoop sparren in Slingerbosch	4
Uit het museum: "Religie als heilig spel"	
7	
Pastoor Rademaker (deel 3)	10
De familie van Hofslot (deel 1)	14
Het Soester dialect	29
Van de boekenplank	32

